

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

Quaestio 48. De Schismaticis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

nus, Ioan. And. Geminianus. & Francus in c. cum
continacia. de her. lib. 6. Panorm. Felinus, & alij
in cap. excommunicamus 1. §. qui autem. de her. Si-
manca de catbo. inslit. tit. 27. nu. 4. idem in euchy-
ridio tit. 55. late rursus Panormitanus, & ceteri
in cap. grauem. de pœnis. Gondissalvus tract. de ha-
ret. 9. num. 2. & alij.

In hac questione Eymer. luculenter præ ceteris
docet quicquid in hac materia potest desiderari: quod
iterum ad praxim reuocans, explicat 3. par. in vlti-
mo modo processum fidei terminandi.

a Et si in veritate hæreticus non sit, ab Eccle-
sia tamen, &c. potest vt hæreticus condemnari.]
Idem obseruauit subtiliter idem Eymericus 3. par.
in vlt. modo processu fidei terminandi. nu. 112. vbi
adduxi rationem discriminis, vers. in secundo casu.
b Vltimo supplicio feriendus.] Her verba omif-
sa erant in Barcinonensi impresso, quæ sunt ex ma-
nuscriptis supplet a.

c Quidam vero sunt excommunicati non in
causa fidei, &c.] Nobilis est hæc distinctio, quæ tra-
dit etiam Abbas in dicto c. grauem. de pœnis. num.
7. vers. die tamen. idem indicat in c. postulasti. de
homicidio volum. num. 4. vers. 2. queritur. Locutus
in opere iudiciali verbo, excommunicati, num. 2. &
dixi supra in hac 2. parte super dicto cap. grauem.
& iuxta hanc Eymerici doctrinam intelligendum
videtur decretum Concilij Tridentini, sessio. 25. sub
rub. de reformatione cap. 3. §. in causis quoque. si a-
tuentis inquiri posse in quemcumque persistentem
per annum in excommunicatione, tanquam in suspe-
ctum de hæresi.

Ex recepta tamen consuetudine sanctæ Rom. &
generalis Inquisitionis intelligo non solere procedi
contra excôicatos per annum, aut amplius, nisi fue-
rint excommunicati ex causa hæresis.

d Et frater Nicolaus Eymerici Inquisitor an-
no Domini 1368. Ita Barcinonensis impressus, et
codex Cardinalis de Gambara: sed in Sabellano, &
Bononiensi legitur anno Domini 1358. & potuit
quidem Eymericus iam eo anno fuisse creatus In-
quisitor, cum Nicolaus Rosell. cui ipse in hac officio
successit, ab Innocentio Sexto, qui floruit anno Do-
mini 1352. creatus fuerit Cardinalis, vt dixi in vi-
ta Eymerici initio huius operis præfixa.

e Contra excommunicatos per plures annos
&c.] Hic locus in omnibus codicibus erat mutilus,
& imperfectus, quem ita emendauimus, vt est im-
pressus ex codice Cardinalis de Gambara. ex his ta-
men quæ sequuntur apparet ita esse legendum: Con-
tra excommunicatos per vnũ, vel plures annos.
in Bononiensi, & Sabelliano legitur: Vt darent mo-
dum iurisdictionis, sed sequentia indicant legendũ
esse: Modus iuri consonus.

f Cui, vt compareat, terminus congruus assi-
gnetur.] Indefinite dixit, Cõgruus terminus assi-
gnetur, nam in arbitrio Inquisitoris positum est ter-
minum taxare, intra quem accedere quis debeat ad
respondendum de fide. in assignatione huius termi-
ni habenda ratio est temporum, locorum, & perso-
narum. & qualis sit huius rei modus, et praxis, tra-
dit eleganter Eymer. 3. par. tit. de forma citandi ab-
sentem, num. 131.

Qui per an-
num sustinet
excommuni-
cationem su-
spectus sit de
hæresi.

Quo an. crea-
tus sit Eyme-
ricus inquisi-
tor.

Locus testi-
tucus.

Inquisit. ter-
minum taxat
intra quem
veniant cita-
ti ad respon-
dendum de
fide.

A g In litteris citationis ponatur hoc verbum, re-
spondurus de fide.] Hæc citatio verbalis est, quæ
fit per litteras, vel nuntium, in qua hoc est obserua-
dum: cum reus, qui citatur non est contumax, aut fa-
cile capi potest, non est necesse addere verbum hoc, Re-
spondurus de fide: sed generaliter ei præcipitur, vt
se coram Inquisitoribus sistat. clem. 1. de her. Cor-
rad. Bruot. li. 4. de her. c. 6. Simancas de catbol. inslit.
tit. 44. nu. 12. quod si reus contumax fuerit effectus
nec facile capi potest, addendum est tunc in citatione
verbum, Respondurus de fide, iuxta cap. cum con-
tumacia. vbi Doctores de her. lib. 6. obseruata ead-
forma, quam tradit Eymer, præcitato loco, & au-
thor quidam innominatus tract. de forma proceden-
di contra inquisitos de hæresi, in rub. de heret. con-
tumacibus. & in rub. de materia processu inquisi-
tionis. cetera tradidi infra, par. 4. num. 131. & su-
per quæst. 42.

B h Te citari fecimus, sed comparere, & respon-
dere renuisti.] Hæc verba deerant in Barcinonensi
impresso, & Bononiensi, & codice Cardinalis de
Gambara, quæ suppleuimus ex Sabellano, nam ad
sensum perficiendum omnino desiderantur.

i Licet post sententiam in carcere possit dispen-
sari.] Dispensant autem in iure communi inquisito-
res quilibet priuati per textum in c. vt commissi. §.
necnon, de her. li. 6. sed hoc priuatis Hispanie In-
quisitoribus interdicitur est per particulares inquisito-
nis eius prouincie instructiones, quibus cauetur, vt sy-
lus inquis. generalis dispensare possit: Quanto autem
tempore elapso dispensari possit, tradit Simancas de ca-
tho. inslit. tit. 16. nu. 21. et seq. dixi copiose 3. par. su-
per 10. modo processum fidei terminandi, & alibi
sepius, quæ cum non sint huius loci, libenter omitto.

QVAESTIO XLVIII.

De Schismaticis.

S Y M M A R I V M.

- 1 Differentia inter hæresim, & schisma.
- 2 Diuidi ab Ecclesia hisariam contingit.
- 3 Schismatici aliqui non sunt hæretici, & qui.
- 4 Aliqui vere sunt hæretici, & vt tales tra-
ctandi.

Q Vadragesimo octaua quæst. est: Schi-
matici, an hæretici sint habendi sic, vt
Inquisitoris hæreticorum iudicio sint
subiecti.

- 1 Ad hanc respondemus, quod inter schisma-
& hæresim est differentia, vt habetur 24. q. 3. ca.
Inter hæresim. Nam schisma dicitur diuisionem:
hæresis autem errorem: vnde à schismate dicti
sunt schismatici, quia ab Ecclesia diuisi.
- 2 Aliqui autem ab Ecclesia duob. modis pos-
sunt diuidi, loquendo de his, qui fidem receperunt
Quidam namque sunt diuisi ab Ecclesia quo ad
obedientiam solum, nullum habentes de creden-
dis errorem in mente, nec de defendendo erro-
rem, & pertinaciam in voluntate.
- 3 Et tales non sunt hæretici in re, nec habendi
post.

dispostquam non habent errorem in mente, nec pertinaciam in voluntate; nec aliam apparet, quod male sapiant de articulis fidei, & Ecclesia sacramentis, seu Ecclesiastica potestate, licet moti malitia, superbia, vel auaritia, seu alias deuiet ab obedientia Ecclesiae; Attamen licet isti non sint heretici, sunt tamen multum ad haeresim dispositi, vt dicitur vbi prius. Nam in eo quod se diuidunt ab Ecclesia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quod non obediunt in credendis.

4 Quidam vero sunt diuisi ab Ecclesia non solum quo ad obedientiam, verum etiam quo ad credentiam; quia nolunt credere determinationibus Ecclesiae, vt de fide factis: vt pote, quod Spiritus sanctus procedat à Patre, & Filio, vt Ecclesia determinauit de sum. Trin. & fide catho. li. 6. c. vnico & similibus. Et tales vt heretici sunt habent, quia habent, eorum quae sunt fidei, & credere tenentur, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate: cum post deprehensionem erroris ad arbitrium Ecclesiae noluerint haeresim a biurare & satisfactionem congruam exhibere, vt patet clare extra de haeretico. lib. 5. ca. Ad abolendam. §. praesenti

COMMENT. LXXIII.

DE materia huius questionis multis locis tractatur in iure canonico 24. q. 1. in pluribus capitulis, & ead. causa q. 3. & 7. q. 1. cap. denique. & 23. q. 3. & 12. q. 2. cap. alienationes. & 1. q. 7. qui in qualibet, & de consec. dist. 4. c. hi qui. cap. ostenditur, & multis alijs. copiose iuris canonici Interpres in decretalibus, Sexto, & Clement. in titulis de Schismaticis. su se Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. p. 1. per 15. capita. Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 39. Alexander A lensis p. 2. q. 182. Bonauentura lib. 4. sent. dist. 13. & ibidè latius Gabriel Biel, & petrus de Palude, & alij. Angelinus de Auona in summa de potestate Ecclesiastica, q. 25. Antoninus in sum. 2. tit. 3. cap. 11. Abbas & alij, in cap. quia diligenti. de elect. Paulus Grillandus tract. de haeret. q. 2. nu. 6. & seq. Bernardus Diaz in pract. crimin. Cano. cap. 105. Palacius Rubius in trac. de Regno Navarrae, p. 5. §. 7. Gondissaluis trac. de her. q. 7. Summissa omnes, et repertorium Inquisitorum, & Locatus, in opere iudiciali verbo, Schisma, Simanco de catho. institut. tit. 58. idè in Enchyridio tit. 5. Joanes Rojas tract. de haeret. p. 1. nu. 408. & sequen. eleganter Conradus Brunus, lib. 1. de haeretico. c. 16. idem toto libro secundo de haeretico & Schismaticis. & olim Optatus Episcopus Mileuitanus sex libros scripsit contra Schisma Donatistarum, in quibus de hac materia vere, grauitate & copiose.

Est autem rem Schisma illicita diuisio per inobediencia ab unitate Ecclesiae facta. c. loquitur. & ca. alienus 24. q. 1. ita praecitati.

Schisma vero vox graeca est, & latine scissuram sonat, quia apud Christianos illicita ab Ecclesia separatio indicatur; peccatum enim Schismatis directè et perse opponitur unitati. & Schismatici dicuntur qui

A sub esse renunt summo Pontifici, & qui membris Ecclesiae ei subiectis communicare recusant. Beatus Thomas 2. 2. q. 39. art. 1.

a Aliqui autem ab Ecclesia duobus modis possunt diuidi, &c. Hic locus est valde insignis de primo genere Schismaticorum, quos dicit Eymericus superbia tumidos ab Ecclesia se separare, & propterea leuiter prorumpere in id quod non obediunt in credendis, quasi dicat. ex hoc saltem se reddere de haeresi leuiter suspectos; quod est verissimum; nam hoc factò videntur profiteri quod extra Ecclesiam sit salus, quod extra Ecclesiam sint vera sacramenta: vel quod summo Pontifici non sit parendum, quae valde sunt impia. Palacius Rubius tract. de regno Navarrae, par. 5. §. 7. quae sententia verissima est accepta in primis de illis, qui scienter Schisma profitentur.

Quibus autem penis puniatur Schismatici huius primi generis, luculenter docet Turrecremata in summa de Ecclesia, p. 1. c. 8. & Palacius Rubius tract. de Regno Navarrae, par. 5. §. 7.

Hoc est certum, Schismaticos primi generis ad unitatem Ecclesiae redeuntibus abiurare debere Schisma, & promittere satisfactionem ad mandatum Ecclesiae, vt recipiatur: cuius abiurationis formulam praescripsit Turrecremata lib. 4. de Ecclesia, par. 1. c. 15. ad de Repertorium inquisitorum verbo, abiuratio. Abiurant vero Schismatici iuxta dispositionem ca. quod cordis. 1. q. 7.

Sed ulterius queritur; An Schismatici non modo abiurare debeant Schisma, sed etiam suspensionem aliquam haeresis ex Schismate contractam, & qualis ea suspicio sit. Hec quaestio alterius difficultatis declarationem postulat, an scilicet in Schismate semper insit haeresis, de qua agit glos. & doctores in cap. inter haeresim. 24. quest. 3. gl. 24. q. 1. in summa, & in c. non afferamus. 24. q. 1. quibus locis asserit glo. omne Schisma habere haeresim annexam. Sane huiusmodi Schismatici, qui ab unitate Ecclesiae, et Romani Pontificis obedientia discedunt, quauis in nullam haeresim a principio incidant, at hereticis confines sunt, & parum ab illis distare videntur: quare non carebunt haeresis suspensione, quam cum Schismate abiurabunt. ea vero suspicio maior vel minor censenda erit pro temporis diuturnitate, quo in Schismate perseveratum est, extraneagan. Ad certitudinem, de senten. excommuni. inter communes. Panormitanus in c. quia diligenti. de elect. & pro alijs circumstantijs causarum & personarum, interdum ergo vel leuiter, ut hic indicat Eymericus, aliquando vero ut vehementer de haeresi suspecti abiurabunt Schismatici redeuntibus: alias autem vt heretici formales. si errorem in mente habuisse detecti fuerint: quem vix quandoque credibile est non habuisse, praesertim cum diu in Schismate perstiterint.

Cognitu dignum est; An Schismaticus, qui abiurato Schismate ad Ecclesiam reuertitur unitatem, sit habilis ad beneficia, & ad maiores Ecclesiae dignitates, an dispensatione potius egeat? Et Antonio Burrio, Ioanni Imole & alij in cap. quia diligenti, de elect. rectè visum est, talem de iure communi ineligibilem, inhabilem, & irregularem remanere: quia licet delictum per penitentiam & abiurationem sit pur-

Schismatici primi generis, saltem leuiter de haeresi suspecti.

An Schismatici post abiurationem remanent inhabiles ad beneficia.

purgatum, non tamen est sublatum impedimentum siue irregularitas ex delicto oborta: & propterea nisi dispensatum fuerit cum tali schismatico ad unitatem Ecclesie reuerti ad beneficia & dignitates ecclesiasticas promoueri non poterit. ac irregularitatem quoque remanere pronunciauit Maiolus lib. 5. de irregularit. cap. 46.

Sed quis cum schismaticis redeuntibus possit dispensare, fortassis non est facile aperto iure demonstrare. Mihi tamen multum placet Panormitani sententia in dicto c. quia diligentia. de elect. dicentis in hoc casu solum Papam posse dispensare, quod non obscure videtur indicare textus. in dicto cap. quia diligentia. ibi: Eum dispensatione permitimus confirmari.

Atque ex his consequitur minus recte dixisse Cranetam conf. 293. inci. Ardua admodum. num. 10. sublato schismate per abiurationem eligi quem posse ac se nunquam schismaticum fuisse, c. quia diligentia. de elect. quia reuera inhabilis remanet, vt dictum est. & textus in dicto cap. quia diligentia. aperte oppugnat Cranetti sententiam.

An autem aliqui per ignorantiam possint ab heresis suspitione excusari, licet in schismate perseverent, non est huius loci late tractare. Non tamen ambigo posse quandoque simplices et imperitos, qui auctoritati maiorum credunt, quos recte sentire putant excusari, vt dixi supra parte 1. super quest. 4.

Quidam vero sunt diuisi ab ecclesia, &c.]
Et hi sunt heretici consummati & veri, eodemque cum hereticis iure censendi. Turrecremata lib. 4. de Ecclesia, par. 1. cap. 4. & Conradus Brunus lib. 1. de heret. cap. 16. atque in his postremis iudicandis & puniendis non est multa difficultas, cum per omnia sicut heretici sint tractandi. Nam hi non solum a summo Pontifice, & ab Ecclesie unitate discedunt, sed ita preterea licere credunt, vel putantes non esse unitatem in Ecclesia catholica: vel credentes non esse obediendum summo Ecclesie pastori.

Denique tertii generis schismatici constitui possunt illi, qui aut probabili, aut insuperabili ignorantia ducti, putant aliquem esse Papam, qui non sit: & solet contingere cum duo pluresue de papatu contendunt, non tamen constat quis eorum rite & canonice electus sit, qui ergo tunc obediunt non vero Pontifici putantes esse verum, aut non obediunt vero, credentes non esse verum, schismatici, improprie tamen dici possunt, atque hi nec heretici sunt, nec in aliqua iuris pena incurrunt: cum iustam excusationem habeant, et culpa careant, de qua re vide copiose Turrecrematam in summa de Ecclesia lib. 4. p. 1. c. 14. Iacobarium tract. de cõcilio lib. 7. art. 1. Aluarum Pelagium, lib. 1. de plantu Ecclesie c. 65. & Canonistas in dicto cap. quia diligentia. de elect.

Exorto autem schismaticis, & duobus vel plurius de papatu contendentibus, quos & quibus modis sit ei occurrendum, eleganter explicat Zabarella conf. 150. incip. Quatuor autem.

Cum post deprehensionem erroris, &c.] Ita Barcinonensis, Bononiensis & codex Cardinalis de Gambaris: sed Sabellanus paulo aliter ita habet: Cum post determinationem Ecclesie, errorem, de quo sunt deprehensi, ad eiusdem Ecclesie ar-

bitrium noluerint abiurare, & satisfactionem congruam exhibere.

QVAESTIO XLIX.

De Apostatis.

S Y M M A R I V M.

1. Apostasia triplex, & que.
1. Apostata ab ordine, & a statu regulari non sunt heretici.
3. Apostatae manentes in excommunicatione vniuersi anni: sunt suspecti de heresi.
4. Apostatae a fide sunt heretici.
5. Qui metu mortis fidem abnegant, vt penitentes heretici recipiendi sunt, si reuertantur.

Vadagesima nona quaestio est: Apostatae an heretici sint habendi sic, vt Inquisitoris hereticorum iudicio sint subiecti?

Ad hanc respondemus, quod est apostasia quadam ab ordine clericali: est apostasia a statu regulari: & est apostasia quadam a veritate Christianitatis & fidei.

Qui primo modo apostatant, a fide credendum ex hoc non deuiant: quare nec heretici sunt nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt. Qui secundo modo apostatant, ex eo quod sic apostatant, etiam a fide non deuiant: quare nec heretici sunt, nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt.

Quia vero tales apostatae a regulari tramite excommunicati sunt, extra ne cler. vel mo. lib.

6. Vt periculosa. si in excommunicatione illa & apostasia per annum animo indurato persistunt, quia redire ad religionem nolunt, nec tempus transferendi ad religionem illam quam dimiserunt, vel ad aliam habent, nec obtinuerunt euidenter de heresi suspecti sunt, iuxta ca. Grauem. de penis, & de fide respondenturi, citari possunt: & potest procedi contra tales per Episcopum & Inquisitorem coniunctim vel diuisim, prout dictum est supra parte ista. 2. quadagesima septima quaestione.

Qui vero tertio modo apostatant, eo quod sic apostatant, a fide etiam & ab Ecclesia totaliter deuiant. Et tales heretici, immo infideles habendi sunt: & si haberi possunt, de eis sicut de ceteris hereticis est agendum: quia si nolunt resipiscere, vt heretici impenitentes traduntur curie seculari: si autem velint, recipiuntur ad misericordiam prout heretici penitentes: iuxta c. Ad abolendam. §. presentia. lib. 5. Concordat Ray. tit. de apostata. §. reuertentes. vbi dicit, quod reuertentes ab apostasia perfidia cum fuerint heretici, tanquam reuertentes ab heresi sunt recipiendi.

Illi vero qui metu mortis fidem abnegant, & erroribus non sunt credentes, licet, vere heretici non sint postquam non habet errorem in mente: iudicio tamen Ecclesie, quae habet per exteriora de interioribus iudicare, heretici habendi sunt: & si reuertantur, vt penitentes heretici-

Schismatici
secundi generis
verè heretici.

Et hi sunt heretici consummati & veri, eodemque cum hereticis iure censendi. Turrecremata lib. 4. de Ecclesia, par. 1. cap. 4. & Conradus Brunus lib. 1. de heret. cap. 16. atque in his postremis iudicandis & puniendis non est multa difficultas, cum per omnia sicut heretici sint tractandi. Nam hi non solum a summo Pontifice, & ab Ecclesie unitate discedunt, sed ita preterea licere credunt, vel putantes non esse unitatem in Ecclesia catholica: vel credentes non esse obediendum summo Ecclesie pastori.

Denique tertii generis schismatici constitui possunt illi, qui aut probabili, aut insuperabili ignorantia ducti, putant aliquem esse Papam, qui non sit: & solet contingere cum duo pluresue de papatu contendunt, non tamen constat quis eorum rite & canonice electus sit, qui ergo tunc obediunt non vero Pontifici putantes esse verum, aut non obediunt vero, credentes non esse verum, schismatici, improprie tamen dici possunt, atque hi nec heretici sunt, nec in aliqua iuris pena incurrunt: cum iustam excusationem habeant, et culpa careant, de qua re vide copiose Turrecrematam in summa de Ecclesia lib. 4. p. 1. c. 14. Iacobarium tract. de cõcilio lib. 7. art. 1. Aluarum Pelagium, lib. 1. de plantu Ecclesie c. 65. & Canonistas in dicto cap. quia diligentia. de elect.

Exorto autem schismaticis, & duobus vel plurius de papatu contendentibus, quos & quibus modis sit ei occurrendum, eleganter explicat Zabarella conf. 150. incip. Quatuor autem.

Cum post deprehensionem erroris, &c.] Ita Barcinonensis, Bononiensis & codex Cardinalis de Gambaris: sed Sabellanus paulo aliter ita habet: Cum post determinationem Ecclesie, errorem, de quo sunt deprehensi, ad eiusdem Ecclesie ar-